

Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării



**TEZĂ DE DOCTORAT
DOMENIUL FILOLOGIE**

**ALEXANDRU MACEDONSKI.
(RE)CONFIGURĂRI CRITICE ȘI IDENTITARE**

REZUMAT

**Conducător științific:
Prof.univ.dr. Mircea A. Diaconu**

Doctorand: Răuță (Ungureanu) Otilia

Suceava 2023

CUPRINS

ARGUMENT/ 5

I. RECEPTAREA LUI MACEDONSKI. O PERSPECTIVĂ DE ANSAMBLU/ 15

1. VOCILE CRITICII LITERARE/ 16
2. CONSTANTE ÎN EXEGEZA MACEDONSKIANĂ/ 29
 - 2.1. *Polarizări* identitare. *Omul și creatorul* Macedonski/ 29
 - 2.2. Macedonski, un modernist eclectic?/ 37
- Concluzii/ 41

II. ALEXANDRU MACEDONSKI, UN MANIERIST?/ 42

1. *MANIERISMUL*. TEORII ȘI PROBLEMATIZĂRI/ 45
2. *MANIERISMUL* MACEDONSKIAN. PARADIGME HERMENEUTICE/ 51
3. AL. MACEDONSKI. O STRUCTURĂ INDIVIDUALĂ *PROBLEMATICĂ*/ 58
 - 3.1. Prezentul *etern*/ 58
 - 3.2. Finalități tragice/ 61
 - 3.3. Macedonski și *ceilalți*/ 63
 - 3.4. *Spectacolul* vieții și al morții/ 65
4. PROIECȚII *MANIERISTE* ÎN OPERA MACEDONSKIANĂ/ 67
 - 4.1. Multiformele iubirii/ 68
 - 4.2. Configurații ale *libertății absolute*/ 75
 - 4.1.1. Nebunia sau *libertatea abisală*/ 75
 - 4.1.2. Divinitatea sau *libertatea fără chip*/ 82
 - 4.3. Măștile „vii” ale morții. „Harta unui poem despre om”/ 87
 - 4.3.1. Moartea – proiecție într-o *oglină spartă*/ 89
 - 4.3.2. „Anticamerale morții”. Tainele locurilor blestemate/ 97
 - 4.3.3. Moartea în „oglinzi fumegânde”/ 102
 - 4.4. Recuzită descriptivă *manieristă*/ 107
- Concluzii/ 113

III. REPREZENTĂRI ALE VIEȚII PRIVATE ÎN CREAȚIA MACEDONSKIANĂ/ 114

1. DIALECTICA *GUSTULUI* – EXERCITII DISCURSIVE ȘI IDENTITARE/ 116
2. MOARTEA DOMESTICĂ – ÎNCERCĂRI DE DIZOLVARE A FRICII/ 126
3. FAMILIA – CENTRU AL VIEȚII PRIVATE/ 135
- Concluzii/ 142

IV. *NOPTILE* MACEDONSKIENE – O PERSPECTIVĂ PSIHOCRITICĂ/ 143

1. INCURSIUNI TEORETICE/ 144
 - 1.1. Excurs terminologic/ 144

- 1.2. O metodă personalizată/ 146
- 2. TEME OBSEDANTE ALE IMAGINARULUI CREATOR/ 148
 - 2.1. Ipostazele dualității macedonskiene/ 149
 - 2.2. *Extazul elevației și convulsiile captivității*/ 150
 - 2.2.1. Zborul – înălțare și prăbușire/ 150
 - 2.2.2. Natura – cadru ideal și *fantasmă* a contradicțiilor intime/153
 - 2.2.3. Noaptea – între *obscur* și *radiant*/ 154
 - 2.2.4. Lumina – spiritualitate și *instrument al morții*/ 156
 - 2.2.5. Poezia – binecuvântare și blestem/ 157
 - 2.2.6. Moartea – realitate *vizibilă* și *invizibilă*/ 159
 - 2.2.7. Visul – dependența de *irealitate*/ 161
- Concluzii/ 163

V. PROZA MACEDONSKIANĂ – PROVOCĂRI TEMATICE ȘI RETORICE/ 164

- 1. UNIVERS TEMATIC. O PRIVIRE DE ANSAMBLU/ 165
- 2. TEME ESENȚIALE ALE PROZEI/ 173
 - 2.1. Timpul. Anatomia fenomenului regresiv/ 173
 - 2.1.1. Polifoniile materiei/ 175
 - 2.1.2. Figuri olimpiene/ 179
 - 2.2. Capriciile idealismului – complexul bovaric/ 182
 - 2.3. *Ars amandi*/ 188
- Concluzii/ 194

VI. RONDELURILE MACEDONSKIENE – APOGEU CREATOR/ 195

- 1. ANATOMIA UNUI IMAGINAR DECANTAT/ 196
- 2. CENTRE DE REZISTENȚĂ CREATOARE/ 200
 - 2.1. Universul afectiv. Strategii și structuri obsedante/ 200
 - 2.2. Din nou *Moartea*. Confesiuni și presentimente/ 203
 - 2.3. *Ieri, azi și mâine*. Fantasmele schimbării/ 206
 - 2.4. Mirajul *frumosului*. Cristalizări superlative/ 208
- Concluzii/ 211

VII. CONCLUZII FINALE/ 211

Bibliografie generală/ 217

REZUMAT

Cuvinte cheie: Alexandru Macedonski, identitate, receptare critică, manierism, psihocritică, univers tematic.

Opera macedonskiană și omul ca *actor pe scena vremii*, unificate într-o manieră organică, se proiectează peste veacuri rezistând până în secolul al XXI-lea. Macedonski, portretizat de mulți, apreciat de posteritate, capătă în cele din urmă dimensiunile unei *legende*. Cu toate acestea, creația tinde să intre într-o stare de conservare critică datorită dificultății inițierii unor noi demersuri asupra unei opere extrem de analizată. Mai are ea suficientă *substanță* generatoare de sensuri critice? Abordată cu interes în posteritate, opera lui Macedonski este subiectul a sute de articole și studii. Chiar și erorile hermeneutice se dovedesc prolifrice pentru că determină tot mai multe reevaluări, ce contribuie eficient la întregirea imaginii de ansamblu a creației. Creația macedonskiană încă mai incită căci disponibilitatea poetului pentru direcții diverse hrănește constant baza ipotetică a raționalismului critic. Mai mult decât atât, chiar critica literară, aflată și ea într-o continuă evoluție, cunoaște mutații importante la nivelul gândirii, elaborând constant noi metode și instrumente de interpretare textuală. Astăzi, Macedonski nu mai este scriitorul necunoscut pe care-l compătimea critica interbelică și, intrând în canon, figura acestuia se înrădăcinează în memoria publică, având un loc permanent în istoria literaturii române. În acest context, necesitatea unui nou demers este argumentată în primul rând de nevoia racordării la contemporaneitate a viziunii critice în ceea ce privește creația, dar și profilul omului Macedonski.

Titlul acestei teze indică perspectiva multidimensională prin care sunt verificate opiniile criticii literare și sunt elaborate noi ipoteze hermeneutice, totul fiind privit din punct de vedere creator, dar și identitar. Acest demers diversifică metodele de lucru, instrumentele textuale și conceptele utilizate. Interesul pentru o temă de cercetare mai amplă, care să probeze din perspective variate universul macedonskian a condus la stabilirea unor obiective multiple, iar pentru atingerea lor am folosit o metodologie amplă, formată, în funcție de caz, din studii și cercetări românești, dar și străine.

Mi-am propus pentru început să verific modul în care dialogul critic a contribuit sau a întârziat procesul canonizării lui Macedonski. Personalitate complexă, măcinată de fantasme și contradicții, poetul este marginalizat pentru mult timp, nu doar din cauza atitudinii, ci și a exercițiilor inovatoare riscante, prin care ajunge adesea subiectul caricaturilor epocii. Consider că realizarea unui itinerar critic este mai mult decât oportună în condițiile în care există o „mișcare a operei” în ceea ce privește receptarea. La fel de importantă este și construirea unui aparat conceptual pentru fenomenul *manierist* și metoda *psihocritică*, alături de redefinirea terminologiei, căci acestea au valențe multiple și nu pot fi aplicate cu succes în lipsa perspectivei de ansamblu, care trebuie urmată de o delimitare potrivită intențiilor acestui demers. Nu am făcut acest exercițiu în ceea ce privește noțiunile de *identitate*, *temporalitate*, *viață privată*, *grotesc*, *gotic*, *bovarism*, *macabru* sau *modernism*, considerându-l nenecesar. Cu toate acestea, fiecare dintre conceptele enumerate anterior este analizat implicit și evaluat cât se poate de sintetic din perspectivă hermeneutică, strict prin raportare la obiectivul fiecărei teme în parte. De asemenea, în ceea ce privește folosirea conceptului de *identitate* am luat în calcul în fiecare dintre cele șase capitole ale tezei atât *ipostaza umană*, cât și *ipostaza creatoare*, iar în funcție de scopul propus accentul a căzut pe una dintre cele două. Astfel, am discutat pe larg atitudinile și trăirile personale ale poetului

atunci când le-am pus în relație cu particularitățile *dandy-ismului* sau cu proiecțiile *vieții private* în operă, dar am folosit numai subtile mențiuni în alte părți ale lucrării.

Ce-a de-a doua parte a acestui demers are un scop indicat parțial chiar de caracterul interogativ al titlului, reluat în continuare în varianta extinsă – *Poate fi Macedonski considerat un manierist, în sensul total al cuvântului?* Plecând de la simple observații hermeneutice ale *manierismului macedonskian* am mers mai departe, disociind între identitatea psihologică și cea creatoare, pe care am analizat-o prin raportare la viață și la operă. Definind *contururile* unui nou tip de mentalitate și de sensibilitate, Macedonski captează atenția, seducând prin modul său de a fi înainte de a fermeca prin *condeiul* său artistic. Duplicitară și zgomotoasă, desenând capricioase cărări identitare, imaginea *omului* se potrivește mult mai bine profilului *manierist* decât cea a creatorului, căci, în timp ce la nivelul creației, din punctul de vedere al tehnicilor creatoare sau al stilului, numai anumite elemente pot fi omologate ca fiind *manieriste*, la nivel existențial, portretul lui Macedonski se recunoaște în cel *manierist*, identificându-se până la dizolvare totală.

Tocmai imposibilitatea încadrării creației macedonskiene într-o singură direcție suscită interes pentru alte abordări. Și ce perspectivă ar fi mai potrivită pentru intenția de a (re)configura un profil creator și unul identitar al lui Macedonski decât o incursiune în *viața privată* prin raportare la proiecțiile din operă? Am întâmpinat aici unele dificultăți, căci o linie clară de demarcație între *viața privată* și *viața publică* nu poate fi trasată. Textele alese pentru a fi analizate, argumente pentru cristalizările personale în creație, indică de cele mai multe ori această simbioză. Pe de altă parte, mentalitatea lui Macedonski nu poate fi înțeleasă ca *raționament diferențiat*, până nu este așezată în contextul gândirii epocii și al evenimentelor publice. Așadar, ar fi o naivitate, de exemplu, problematizarea apartenenței *cafenelei* la una dintre cele două ipostaze existențiale. *Localul public*, nucleu al vieții literare românești în epocă, este în aceeași măsură și un loc al interferențelor private, căci aici, în jurul unui pahar, omul *comunică*, rivalitățile sunt lăsate la o parte, „dușmanii” stau împreună la masă și sorb delicat ceaiul, beau vin cu o atenție ceremonioasă sau doar *bârfesc*. De asemenea, pentru a evita reluarea unor idei sau problematice hermeneutice deja discutate în alte părți ale tezei – în subcapitolul *Polarizări identitare. Omul și creatorul Macedonski* – nu am prezentat aici perspectiva criticii literare în legătură cu *reprezentările vieții private* în creație. Mențiunile critice au fost folosite strict cu referire la subtemele discutate.

Dacă până aici ipotezele de lucru vizau reevaluarea întregii creații macedonskiene din anumite puncte de vedere, în cele ce urmează, atenția se concentrează pe zone specifice ale operii – *Noaptea, proza, Rondelurile*. Care sunt obsesiile macedonskiene, legate de procesele subconștiente ale individului, și cum se construiește mitul creatorului? Avem de a face cu un „alt” Macedonski în momentul în care acesta se dezlipește de universul liric și se bucură de libertățile prozei? Care sunt constantele prozei? Se modifică în așa măsură vocea lirică macedonskiană în *Rondeluri* încât să putem valida teoria „schimbării totale” a viziunii artistice în contextul ultimilor ani din viața poetului și a unei eventuale resemnări? În jurul căror nuclee tematice se concentrează imaginația creatoare ajunsă la maturitate artistică? Aceste întrebări indică parțial punctele de interes ale ultimelor trei capitole ale prezentei teze, care problematizează în aceeași măsură imaginea lui Macedonski, prin raportare la factori identitari și creatori.

În ceea ce privește originalitatea acestei lucrări, ea poate fi observată atât în interpretarea nouă a unor idei consacrate și în argumentarea unor ipoteze existente în exegeza macedonskiană fără a fi urmate de demonstrații ample, cât și în abordarea unor teme de cercetare noi. Astfel, am preluat ideea dualității macedonskiene și am analizat-o dintr-o perspectivă nouă prin intermediul metodei *psihocritice*. De asemenea, am dus la un alt nivel discuțiile privind *manierismul macedonskian, erotica, relația cu divinitatea, tema timpului* în proze sau tema *Morții* și am deschis

noi direcții de investigare prin cercetarea *imaginarului gastronomic*, a proiecțiilor *vieții private* sau a *neburniei*. Fiecare capitol pleacă de la prezentarea celor mai relevante mențiuni critice pentru tema discutată, luând în calcul atât studiile consacrate, mai vechi, cât și perspective actuale.

Consider că este necesară în cele ce urmează o prezentare a structurii tezei, a problematicilor și ideilor de bază ce urmează să fie discutate în fiecare capitol. Prima parte a acestei lucrări – **Receptarea lui Macedonski. O perspectivă de ansamblu** – își propune să evalueze sintetic judecățile hermeneutice referitoare la creația macedonskiană. Am urmărit aici modul în care se creează *dialogul critic* și felul în care acesta a contribuit sau nu la canonizarea poetului. Critica literară din contemporaneitate nu apreciază spiritul inovator atât de înrădăcinat în structura intimă a poetului și nici personalitatea sa problematică, lovindu-se mereu de orgoliul supralicitat, de lipsa impersonalității creatoare sau de formulele experimentale bizare pe care acesta le utilizează fără menajamente. Momentul în care omul Macedonski își încheie orice „socoteală” cu existența terestră marchează un punct de cotitură în receptarea sa. Va fi iertat în sfârșit pentru scrierea epigramei la adresa lui Eminescu? Va reuși timpul să scoată această creație din umbra polemicilor nedrepte sau a comentariilor uneori îndreptățite? Este opera cu adevărat valoroasă?

În ciuda faptului că nu a fost apreciat de contemporani, Macedonski este plasat de posteritate între cei ce au pus bazele începuturilor moderne ale literaturii. Opera devine o sursă de interes pentru critica literară, mai ales după moartea poetului, iar demersurile lui Tudor Vianu, G. Călinescu, I. Negoșescu, Adrian Marino, Nicolae Manolescu, Mihai Zamfir, Daniel Dimitriu, contribuie fiecare, mai mult sau mai puțin, la scoaterea creatorului și a creației din anonim. Cu toate acestea, intențiile polemice sau analizele limitatoare nu dispar total, iar două dintre direcțiile ce au un astfel de caracter sunt cele ce problematizează lipsa *impersonalității creatoare* și *caracterul modern al creației*.

Obsedat de himeric, Macedonski lasă arta să „redefinească” urâtul vieții, iar granița dintre *viață* și *creație*, *om* și *creator*, *iluzie* și *realitate* se șterge. În cazul acestui *profil unic*, hibrid, care ar trebui să fie atitudinea criticii literare? Care este strategia ce poate fi folosită atunci când *viața* și *creația* se confundă? Sunt îndreptățiți unii critici să acuze inserțiile biografice ca motiv al unor creații minore? Acestea sunt câteva dintre punctele de interes ale capitolului de față. Discuțiile privind amestecul de biografie și artă sunt numeroase și, cu puține excepții, ele surprind premisa profund eronată de la care se pornește, ce va zădărnici orice încercare de evaluare corectă a operei. Când prima treaptă a acestei receptări este înțeleasă greșit, tot ceea ce se clădește pe ea va căpăta o imagine deformată.

Dar nu numai viața poetului interferează cu receptarea sa, ci și extravaganța gândirii sale și substanța modernă a creației. Recunoașterea caracterului inovator al creației este aproape inexistentă în epocă și chiar mai târziu aceasta le pare unor critici lipsită de originalitate, un simplu exercițiu *eclectic* nereușit. În ciuda unor vizibile încercări de disecare profundă a spiritului macedonskian, unii critici realizează o analiză în care interferează factorii personali, iar comentariile sunt mai mult de ordin biografic decât artistic. La final am analizat atitudinea hermeneuților în ceea ce privește valorizarea modernismului poetului în epocă, dar și modificările survenite peste ani, plecând de la ipoteza unei judecăți critice ineficiente în epocă.

În continuarea acestui demers, în capitolul **Alexandru Macedonski, un manierist?** mi-am propus să analizez viața și opera poetului prin intermediul *manierismului*. Această incursiune are caracter unificator, căci *manierismul* cuprinde multe dintre particularitățile curentelor literare asimilate de creația lui Macedonski. Ipoteza formulată nu este nouă, critica literară aduce în discuție posibilitatea acestei încadrări și chiar Adrian Marino scrie pagini importante în această direcție. Așadar, acest demers pleacă de la observații și confirmări ale *manierismului*

macedonskian, însă urmărește să aducă în discuție noi argumente și direcții de cercetare. Având în vedere multitudinea ideilor teoretice, dar mai ales polemicile ce însoțesc discuțiile privind *manierismul*, am considerat necesară o (re)definire a acestuia, urmărind construirea unei imagini de ansamblu pentru acest fenomen european de amploare. Deși am prezentat *manierismul* și din perspectivă *istorică*, nu acesta interesează aici, ci fenomenul *trans-istoric*, ce se diversifică odată cu trecerea timpului, putând fi observat nu numai în creația macedonskiană, ci și în operele altor mari nume ale literaturii.

În continuare – în subcapitolul *Manierismul macedonskian. Repere critice* – am pus în discuție judecăți hermeneutice consacrate, prin care se fundamentează profilul creator și uman macedonskian ca proiecții ale conștiinței *manieriste*. În această parte a studiului, atenția cade în special pe observațiile lui Adrian Marino, completate de cele ale lui Tudor Vianu, G. Călinescu, I. Negoșescu, Daniel Dimitriu, Vladimir Streinu, Marin Beșteliu, Cătălin Ghiță, Nicolae Manolescu sau Zenovie Cârlușea.

Ultima parte a acestui capitol își propune să analizeze viața lui Macedonski și creația, cu accent pe câteva teme specifice. Limbajul *manierist*, particularizat de *subiectivism creator*, inedit și ambiguu își găsește ecoul în *modul de a fi* și în *modul de a crea* al lui Macedonski. Aderând la acest tip de existență, poetul luptă să *posede* tot mai mult nu din *el însuși*, ci din ceea ce *își dorește să fie*. Capacitatea de transfigurare a propriei vieți, *contaminarea realității* cu substanța nedistilată a fantasmagoriei, *relațiile cu alteritatea*, *extazul propriei halucinații*, *eșecul ca finalitate tragică a omului problematic* sau *dependența de oniric* proiectează *existența teatrală* a ființei macedonskiene.

La nivel creator, *ambivalențele iubirii*, *ipostazele întunecate ale finalității umane și universale*, dorința atingerii *libertății absolute*, *picturalitatea descrierilor* sunt câteva teme luate în discuție, care pot fi anexate, datorită nuanțelor extreme pe care le capătă, universului *manierist*. *Iubirea* – compusă din nuanțe distonante, uneori brutale, alteori naive, ambigue sau explicite – este parțial ecoul atitudinilor *manieriste*, „adnotare” pe marginea naturii *problematică* a eului. Monstruoșitatea imaginilor dezinhibate ale erosului satisface nevoia de *șocant* a creatorului și anticipează mișcărilor îndrăznețe ale avangardismului.

Observațiile lui Hocke în ceea ce privește nevoia de *libertate totală* a creatorului *manierist* sunt punctul de plecare pentru cea de-a doua direcție urmărită, analizată prin raportare la tema *nebuniei* și a *viziunii asupra divinității*. În creația macedonskiană *alienarea* este caz patologic, semn al genialității, episod *donquijotesc* sau sistem de autoapărare împotriva crudei realități. Dincolo de nuanțe și contexte evident diferite, *rătăcirile minții* este în esență o experiență singulară ce presupune retragerea din lume și negarea regulilor sociale. Tot o extensie a *libertății absolute* poate fi considerată și relația pe care *manieristul* o are cu divinitatea, căci, spre deosebire de creatorul clasic, imaginația acestuia se eliberează de orice reprezentări formale, personale sau materiale. Relația contradictorie pe care Macedonski o stabilește cu *providența* nu presupune convertirea la o formă de misticism religios. Divinitatea este *ochiul* ce veghează traseul existențial, *instrumentul* ce răzbună nedreptățile suferite, *alinul* sufletului după moarte sau *forța latentă* ce determină creația.

În ceea ce privește particularizarea temei *morții* poetul nu renunță la perspectivele luminoase, însă probează și *fațeta teribilă* a finalității umane, pe care am analizat-o aici în detaliu. Macedonski trăiește cu frica morții încă de mic copil, de aceea sfidarea acestei anxietăți prin revelația sfârșitului personal devine pretext pentru conștientizarea intensă, intimă, a condiției de muritor. Fără a fi uniformă și fără a defini în mod structural personalitatea *omului* Macedonski, estetizarea *urâtului* proiectează în parte și atitudinea *creatorului* obsedat de inovație. Nimic mai

tipic lui Macedonski decât plăcerea de a dizolva „regulile jocului”, uimind prin imagini sinistre, nuanțe morbide sau tonalități înfiorătoare. Deși nu a fost apreciată în epocă, această direcție a imaginarului macedonskian nu este lipsită de valoare artistică. În timp ce *masca spiritualizată* are un caracter generalizant, *proteismul întunecat* definește contururile unui stil unic, nuanțat de amestecul haotic dintre dramatism pur și emfază, obsesii personale și tehnică inovatoare.

Pentru cel de-al treilea capitol al lucrării – *Reprezentări ale vieții private în creația macedonskiană* – mi-am oprit atenția asupra *vieții private* și a proiecțiilor în operă. În introducerea capitolului am problematizat pe scurt conceptul de *viață privată* folosindu-mă de studiile lui Georges Duby și Philippe Ariès. Chiar dacă atitudinea lui Macedonski pare să valideze ideea unei angajări totale în ceea ce privește popularitatea sa, viața sa personală este ferită pe cât posibil de ochii curioșilor, iar plăcerea confesiunii și tentația autobiograficului gestionează selectiv secvențe ce satisfac orgoliul *maestrului*, punând în valoare unicitatea omului sau tragismul existenței poetului în lume, fără a divulga lucruri prea intime sau probleme de familie. Pe lângă proiecțiile creatoare am folosit aici o serie de mărturisiri ale poetului sau ale apropiaților, documente personale sau scrisori, care au făcut legătura cu viața și opiniile acestuia. *Imaginarul gastronomic*, particularitățile *morții domestice* sau *viața de familie* reiau cel mai bine atitudinile, preferințele sau temerile personale. Fiecare dintre aceste direcții au fost discutate prin raportare la contextul social și chiar la *viața publică* a lui Macedonski, iar *existența privată* a fost delimitată suficient pentru ca tema capitolului să își poată atinge finalitatea.

Am luat în discuție pentru început – în subcapitolul *Dialectica gustului. Exerciții discursive și identitare* – imaginile fastuoase ale meselor îmbelșugate și ale festinurilor pantagruelice, pe care memoria afectivă a lui Macedonski le leagă de bucuria colectivă sau de fericirea copilăriei și de viața liniștită de la țară. *Mâncarea și băutura* pot fi la nivel creator pretexte discursive, iar pe de altă parte, ele au un caracter social, cultural și, nu în ultimul rând, identitar. Gustul mâncărilor din copilărie, dar și modul în care oamenii sărbătoreau sau se uneau pentru a participa la petrecerea de *govie*, aducând ce aveau mai bun din gospodăria lor, nu pot fi uitate și sunt constant comparate cu prezentul. Chiar dacă nu este un gurmand, odată cu trecerea timpului, în viața sa de adult, Macedonski dezvoltă o pasiune pentru mâncărurile și băuturile fine, ce devine parte din modul său de *a fi*. Fidel *sieși*, poetul, deși trăiește uneori în sărăcie, cumpără daruri pentru copii, șampanie și trufandale ori de câte ori face rost de bani, fără a purta grija zilei de mâine. Atitudinea sa în această direcție surprinde dorința diferențierii, atât de comună personalităților de tip *dandy*.

O altă problematică discutată aici în raport cu *viața privată* o reprezintă *moartea*. Alături de ritualul îngropării și de expunerea publică, *moartea* este o experiență profund personală, căci ea presupune parcurgerea unor etape, iar apropierea ei provoacă mutații în comportamentul și gândirea individului. Acesta caută să-și nege moartea apropiată, încearcă să negocieze cu ea, înțelege că nu o poate îndupleca și, în cele din urmă, își acceptă sfârșitul. Moartea este o experiență pe care fiecare individ o trăiește diferit, iar la nivel creator și Macedonski o tratează altfel de fiecare dată când se schimbă contextul. *Moartea celui alt* este privită cât se poate de obiectiv, chiar dacă este vorba despre rude apropiate sau pur și simplu necunoscuți, în timp ce *moartea proprie* devine o *coregrafie fantastă* în care se neagă ceremonialul de trecere.

Ultima temă analizată în acest capitol oferă o perspectivă asupra *familiei*. Copilăria lui Macedonski și relația cu părinții, alături de secvențele ce reiau viața împreună cu soția și copiii completează acest imaginar al *vieții private*. Fire bolnăvicioasă, cu un temperament vulcanic încă din copilărie, Macedonski este protejat în mod special de mamă, a cărei sensibilitate o moștenește. Atât momentele alături de părinți, cât și cele petrecute în mijlocul actualei familii sunt văzute dintr-o perspectivă luminoasă. Deși familia trece prin momente grele și abia mai reușește să procure

hrana de zi cu zi, optica rămâne la fel de optimistă, căci de aici din centrul vieții sale private Macedonski privește cu ochii limpeziți de ura publică, bucurându-se de înțelegerea soției, de dragostea copiilor, de sprijinul și ajutorul Divinității.

În continuarea acestui demers, în capitolul *Noapțile macedonskiene. O perspectivă psihocritică*, am propus analizarea acestei serii de poezii cu ajutorul metodei *psihocritice*. Prin explorarea proceselor *inconștiente*, această metodă, inspirată din psihanaliză, își atestă originalitatea și actualitatea, fiind aplicată cu succes în domeniul literaturii. Folosirea acestui instrument de lucru urmărește să aducă idei noi în ceea ce privește interpretarea poemelor *Noapților*, care să-și găsească locul în ansamblul interpretărilor critice preexistente.

Prima parte a acestui capitol se oprește asupra redefinirii metodei utilizate, iar pentru aceasta am folosit studiul lui Charles Mauron, *De la metaforele obsedante la mitul personal*. De asemenea, analiza își oprește atenția și asupra unor concepte – *metafore obsedante, inconștient, avatar, arhetip sau mit personal*. Opiniile criticii literare și imaginea generală pe care exegeza o creează pentru aceste poeme sunt prezentate înaintea aplicației propriu-zise. Pentru Macedonski, poet fantast, imprevizibil și controversat, cu o personalitate complexă, coexistența elementelor contradictorii nu este în totalitate neobișnuită. *Arhetipurile* din poezii sunt de fapt o proiecție a celor două fețe conflictuale ale acestuia, definind *mitul personal* al poetului ce poate fi evidențiat prin observarea structurilor obsedante a poemelor.

Ultima parte a analizei urmărește suprapunerea poeziilor și observarea dualității *avatarurilor*. Obsesia supremă a lui Macedonski se leagă de *atracția față de ideal* și de *apăsările terestrului*, ce corespunde fiecărei ipostaze analizate. Astfel, nu putem așeza numai de partea *idealității* natura, poezia, visul și lumina, căci natura este și proiecție a stărilor sufletești contradictorii, *poezia* este și blestem pentru cel ce nu se poate realiza nici la nivel uman, nici creator, visul poate prefigura *viziuni* coșmărești, iar intensitatea paroxistică a *luminii* poate ucide. În aceeași măsură, *moartea* și *noaptea*, pe care la prima vedere le-am putea anexa *apăsărilor terestrului* dezvoltă ipostaze optimiste, iar noaptea „se luminează” și devine un timp prielnic creației, în timp ce *moartea* este văzută și ca trecere a ființei spre existența veșnică. Atitudinea poetului rămâne aceeași, fiind fixată în zona luptei dintre *teluric* și *metafizic*, în timp ce, în funcție de context, ipostazele poetice actualizează imagini ambivalente: *zborul* este înălțare, dar și prăbușire; *poezia* este binecuvântare, dar și blestem, natura este prieten fidel sau proiecție a stărilor interioare, de aceea capătă o imagine contradictorie; *noaptea* nu este numai întuneric, ci și paradoxală lumină, *moartea* are atât valențe fizice, cât și spirituale, ce surprind într-o viziune optimistă dimensiunea eternă a ființei; *lumina* are o ipostază spirituală, dar și o ipostază telurică; *visul* determină multe dintre obsesiile macedonskiene, având o funcție compensatorie, care permite *reconstruirea* realității, dar poate fi și dezlipire de spiritual.

Următorul capitol al lucrării – *Proza macedonskiană. Provocări tematice și retorice* – propune, așa cum indică și titlul, o analiză a prozei macedonskiene, din perspectivă tematică și discursivă. La fel ca în alte capitole ale tezei și aici se urmărește construirea unei imagini de ansamblu asupra prozei prin evaluarea perspectivelor critice și prin observații unificatoare. Mai puțin discutată de hermeneuți, proza pare să se situeze la un nivel inferior, din punct de vedere estetic, față de poezie. Într-adevăr, exercițiile stilistice sunt uneori stângace, secvențele melodramatice abundă, iar profunzimea psihologică a unor personaje lipsește. Cu toate acestea, Macedonski trebuie analizat ca prozator, căci numai astfel se poate întregi profilul său, iar aici, în această zonă creatoare, tentat de libertățile prozei, el se folosește de noi formule creatoare, fără a renunța la temele tradiționale. În prim planul narațiunii stă autobiografia, peisajele cu potențial pictural, întâmplări banale, perspectivele unui viitor utopic, povestea unor indivizi bovarici,

variantele iubirii sau visul. Una dintre temele constante ale prozei este cea a *timpului*, iar Macedonski gestionează aici atât perspectivele trecutului, cât și ale prezentului și viitorului.

Evaziunea în trecut, discutată în primul subcapitol – *Timpul. Anatomia fenomenului regresiv* – nu este o simplă întoarcere spre originar cu caracter revitalizant. Macedonski preia astfel nume antice, imaginea corpurilor perfecte ce reflectă frumusețea zeilor de odinioară sau legătura ancestrală pe care omul o are cu natura și cu universul înconjurător. Prezentul demistificat este *reinventat*, căci aceste „decupaje antice” îi sunt anexate fără nici o reținere. Așadar, Macedonski nu renunță total la *prezent*, ci caută să-l racordeze la viziunea sa, să-l modeleze conform propriilor fantezii. Personajele sale poartă „însemnele” lumii antice, iar tentația retrospectivei și nepotrivirile cu lumea în care trăiesc sunt evidente. Prin intermediul *polifoniilor materiei* se proiectează trăirile interioare ale individului în *Thalassa*. Mai mult decât atât, *palpitațiile* lumii materiale anticipă acțiunea și, într-o anumită măsură, chiar o determină. Furtuna îi aduce împreună pe Caliope și pe Thalassa, pecetluindu-le destinul. Finalul tragic se construiește tot pe fondul *muzicii*, iar mișcările apei și sunetul naturii îi *îngână* lui Thalassa un ultim *cântec*. Nu numai auzul leagă omul de lumile ce au existat odată, ci și văzul, prin imaginea corpurilor de o frumusețe deosebită, construite ca extensii ale „oamenilor Apolloni” de odinioară. Dar aspectul fizic creează legături importante și cu prezentul, căci devine un indicator al caracterului sau al temperamentului personajelor. Macedonski folosește *frumusețea* sau *urâtenia* și ca *semne exterioare ale sinelui*.

Următoarea temă luată în discuție – *Capriciile idealismului – complexul bovaric* – problematizează atitudinea *bovaricilor* macedonskieni. Unele personaje au o existență duală, inventându-și *lumi* în care trăiesc provizoriu sau la care aderă permanent. În funcție de nuanțe și de atitudini, acest *complex* are implicații patologice sau este o metodă inofensivă de evadare pentru o scurtă vreme din realitatea dureroasă.

În ultima parte a acestui capitol – *Ars amandi* – se urmărește modul în care este tratată tema *iubirii*. Proza gestionează implicațiile materiale ale căsătoriei, condiționarea iubirii, infatuările tipice vârstei adolescente, tragismul iubirii interzise sau sentimentele de dragoste autentice. Chiar dacă se schimbă mereu contextul, *iubirea* rămâne un sentiment complex ce nu se poate realiza în afara lumii în care individul trăiește. Factorii sociali și regulile nescrise ale societății își lasă amprenta asupra destinului personajelor ce caută împlinirea în *celălalt*. Această zonă creatoare rămâne singulară și în ceea ce privește viziunea asupra *iubirii*, căci surprinde în mod excepțional pe lângă dramele tipice îndrăgostiților și imaginea *iubirii autentice*, manifestată prin valorizarea familiei, teama separării, spiritul de sacrificiu sau grija pentru cel drag și depășirea oricăror obstacole împreună.

Ultima parte a acestei teze – *Rondelurile macedonskiene. Apogeu creator* – analizează poeziile scrise de Macedonski în ultimii ani ai vieții, când imaginația sa se supune rigorilor formei fixe. O scurtă evaluare a opiniilor critice pe marginea acestei discuții scoate în evidență ideea evoluției la nivel creator, dar și a schimbărilor în ceea ce privește atitudinea și stilul. Recunoaștem glasul lui Macedonski în *Rondeluri*? Ce anume se schimbă și ce rămâne din viziunea de altădată? În condițiile în care temele creației rămân aceleași, capătă alte nuanțe discuțiile ce privesc *moartea*, *condiția geniului*, *natura* sau *timpul*? Acestea sunt câteva puncte de interes urmărite aici cu scopul de a completa profilul macedonskian cu o ultimă ipostază.

Analiza textuală presupune urmărirea a patru direcții tematice. Pentru început mi-am propus să observ particularitățile *universului afectiv*, mai exact modul în care se manifestă vechile obsesii sau nemulțumiri, atitudinile față de sine și față de *lume*. Chiar dacă perspectivele se schimbă parțial, Macedonski rămâne încă fascinat de plăcerea dualităților, a contradictoriului. În continuare, în subcapitolul *Din nou Moartea. Confesiuni și presentimente*, am urmărit

particularizarea viziunii asupra finalității și eventuala schimbare de atitudine a poetului. În capitolele anterioare am propus verificarea particularităților manieriste ale morții sau a proiecțiilor domestice și a obsesiilor inconștiente legate de ideea finalității umane, iar imaginarul macedonskian se particulariza prin atitudine ludică, sfidare a morții, imagini macabre, sublimări fantastice, jocuri ambivalente sau proiecții private. Se schimbă imaginea *morții*, acum când intră în scenă presentimentul sfârșitului?

Cea de-a treia direcție urmărită aici are în vedere perspectiva asupra *trecutului și prezentului*, secvențe temporale și existențiale problematizate pe tot parcursul creației, care dezvoltă noi ipostaze în *Rondeluri*. Totul depinde de fapt de *optica* prin care se privesc lucrurile. Când era încă tânăr, versurile lui Macedonski amintesc cu drag de anii copilăriei, de oamenii de demult, de frumusețea locurilor în care a crescut, iar *prezentul* este văzut ca fiind lipsit de moralitate, dependent de automatisme și formalități, total demistificat. Relația cu timpul se schimbă căci *prezentul* de odinioară este acum *trecut*, iar reevaluarea acestuia îl obligă pe Macedonski să găsească noi contradicții care să submineze autoritatea prezentului și să pună la rang înalt valoarea *trecutului*. Acest raționament îl face să identifice în *timpurile trecute* avântul creator, ambițiile și idealurile estetice ca *algorithm* ce coordona existența creatoare, care în prezent și-a pierdut forța călăuzitoare.

Ultima parte a acestui capitol – *Mirajul frumosului. Cristalizări superlative* – se oprește asupra modului în care Macedonski se lasă fascinat de estetic și *înțelege* lumea cu ajutorul simțurilor. *Gustul pentru frumos* este în *Rondeluri* mai ascuțit ca niciodată. Imaginile banale sunt filtrate de viziunea extravagantă a creatorului care simte palpitațiile lumii exterioare, aude glasul naturii, se lasă îmbătat de mirosul halucinant al trandafirilor sau construiește fantezii luxuriante pe marginea unor elemente ale culturii orientale. *Frumusețea lumii* este redefinită de condeiul creator, iar fiecare imagine este atent prelucrată.

Așa cum se poate observa din prezentarea de mai sus, nu doar creația, ci și creatorul și omul Macedonski își probează valoarea și potențialul analitic. În acord cu observațiile lui Terry Eagleton, care consideră că interpretarea literaturii se realizează în parte din perspectiva propriilor interese și fiecare generație valorizează și „rescrie” un „alt Homer”¹, parafrazând, consider că fiecare generație cunoaște și „rescrie” un „alt” Macedonski, iar faptul că imaginea *universului macedonskian* – ca formulă existențială și creatoare – este într-o continuă transformare reprezintă cel mai puternic argument în ceea ce privește reevaluarea acestuia.

Temele discutate în cele șase capitole au verificat *atitudinea criticii față de creație și creator, contextul socio-cultural* în care poetul și-a desfășurat activitatea, *imaginea de la distanță* a operei, *profilul omului și al artistului*, cât și *potențialul generator de sensuri al creației*. Imposibilitatea trasării unor granițe clare între *om și creator, operă și viață, real și artificial, autentic și ficțiune* a fost una dintre principalele dificultăți ale analizei. Profilul macedonskian, ca întreg, este în cele din urmă un produs al fuziunii dintre acestea. *Dualitatea* pare să fie elementul cheie în decriptarea acestui univers unic, care nu s-a dezvăluit total și încă incită analitic. Cu o structură spirituală incandescentă, *universul macedonskian* se construiește din *contradicții*. *Viața și creația* gravitează permanent în jurul dorinței obsedante de *diferențiere*, iar devotamentul poetului și orice energii creatoare sunt puse numai și numai în slujba augmentării *eului*. Acesta este de fapt motorul care pune în mișcare cele mai bizare exerciții creatoare și existențiale macedonskiene și configurează o poetică a ambivalențelor, a crizei și a afectării.

¹ Terry Eagleton, *Teoria literară. O introducere*, Traducere de Delia Ungureanu, Iași, Editura Polirom, 2008, p. 27.

Perspectivile diverse din care a fost privită opera, creatorul și omul Macedonski lasă încă loc de interpretări viitoare, chiar în direcțiile tratate de fiecare capitol, căci zonele de interes ale criticii literare, particularitățile prozelor, potențialul *Noapților*, universul *Rondelurilor* sau reprezentările *vieții private* nu au fost tratate exhaustiv, ci, în funcție de caz, prin evidențierea celor celor mai importante nuclee tematice sau imagini obsedante. Așadar, lumea prozelor nu gestionează numai problema *timpului regresiv*, a *bovaricilor* sau a *iubirii*, ci și pe cea a *timpului anticipativ* – pe care am punctat-o numai în treacăt – și a *timpului prezent* ce proiectează cele mai impunătoare clădiri, parcuri, străzi și cafenele ale Bucureștiului; printre temele frecvent discutate de critica literară se află și cea a relației dintre Eminescu și Macedonski, pe care doar am menționat-o; proiecțiile *vieții private* nu se limitează la *imaginile gastronomice, funebre* sau *familiale*, ci se asociază și cu repulsia pentru anumite meserii, cu sentimentul profund al urii sau cu problema sărăciei; *Noapțile* macedonskiene pot foarte bine să fie analizate prin raportare la *Noapțile* lui Musset; *Rondelurile* propun și un imaginar de factură *cosmopolită*, ce nu a fost discutat pe larg în această lucrare. Acestea ar fi câteva direcții ce pot pune bazele unor demersuri ulterioare asupra creației macedonskiene.

Reiau la final câteva idei semnificative. Din orice unghi ar fi privit, Macedonski apare unificat numai atunci când relația *viață-creație* este înțeleasă și acceptată. *Fețele* sale nu există în „stare pură”, iar identitatea *creatoare* fuzionează cu cea *umană*, care este, în mod paradoxal, la fel de *fantastă*. De fapt, mecanismul proiectării *eului* cunoaște și procesul invers, iar lumea iluziei ia cu asalt realitatea. Tocmai de aceea, verificarea creației nu se poate lipsi de surprinderea atitudinilor *omului Macedonski*. Dacă ne apropiem să analizăm și să admirăm poezia, observă Cezar Petrescu, „ne surprindem iubind mai ales poetul”², ce frapează prin aura sa unică, dinamismul vital și complexitatea halucinantă. *Eul* profund al lui Macedonski – mai mult decât o tipologie proiectată în creație și mai mult decât un *eu* social – se naște undeva la granița dintre *operă* și *viața reală*, fără a se regăsi în mod absolut în nici una dintre aceste două zone identitare.

² Cezar Petrescu, *op. cit.*, p. 54.

BIBLIOGRAFIE

I. OPERE

Macedonski, Alexandru, *Opere. Proză*, vol. V, Studiu introductiv, note și variante, cronologie și bibliografie de Adrian Marino, București, Editura pentru Literatură, 1969.

Macedonski, Alexandru, *Opere. Proză*, vol. VI, Studiu introductiv, note și variante, cronologie și bibliografie de Adrian Marino, București, Editura pentru Literatură, 1969.

Macedonski, Alexandru, *Cartea de aur*, Prefață, Tabel cronologic și antologie de Mihai Zamfir, București, Editura Minerva, 1986.

Macedonski, Alexandru, *Cartea de aur*, Antologie, Postfață și bibliografie de Laurențiu Ulici, București, Editura Minerva, 1975.

Macedonski, Alexandru, *Opere*, volum I, Ediție alcătuită de Mircea Coloșenco, Introducere de Eugen Simion, București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă Univers Enciclopedic, 2004.

Macedonski Alexandru, *Opere, II*, Ediție alcătuită de Mircea Coloșenco, Introducere de Eugen Simion, București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, 2004.

Macedonski, Alexandru, *Palatul fermecat*, în *Palatul Fermecat. Antologia poemului românesc în proză*, Antologie, prefață și note bibliografice de Mihai Zamfir, București, Editura Minerva, 1984.

II. STUDII TEORETICE

Alexandrescu, Sorin, *Privind înapoi modernitatea*, București, Editura Univers, 1999.

Babeți, Adriana, *Dandysmul. O istorie*, Iași, Editura Polirom, 2004.

Bachelard, Gaston, *Psihanaliza focului*, Traducere în română de Ruxandra Munteanu, Prefață de Romul Munteanu, București, Editura Univers, 1989.

Bachelard, Gaston, *Aerul și visele. Eseu despre imaginația mișcării*, traducere de Irina Mavrodin, București, Editura Univers, 1997.

Bachelard, Gaston, *Pământul și reveriile odihnei, Studii asupra imaginarului și fantasticului, Eseu asupra imaginilor intimității*, traducere, note și postfață de Irina Mavrodin, București, Editura Univers, 1999.

Boldea, Iulian, *Simbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, București, Editura Aula, 2002.

Bote, Ligia, *Simbolismul românesc*, București, Editura pentru Literatură, 1966.

Călinescu, G., *Universul poeziei*, ediția a II-a, Antologie și prefață de AL. Piru, București, Editura Minerva, 1973.

Călinescu, G., *Pagini de estetică*, Antologie, prefață, note și bibliografie de Doina Rodica Hanu, București, Editura Albatros, 1990.

Călinescu, Matei, *Clasicismul european*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971.

Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, Iași, Editura Polirom, , 1998.

- D'Aurevilly, Barbey, *Dandysmul*, Ediția a II-a revizuită, Traducere de Adriana Babeți, Iași, Editura Polirom, 2013.
- Delbourg-Delphis, Maryléne, *Masculin singulier. Le dandysm et son histoire*, Paris, Hachette, 1986.
- De Gaultier, Jules, *Bovarismul*, Mercure de France, Paris, 1902, Traducere de Ani Bobocea, Institutul European Iași, 1993.
- Doubrovsky, Serge, *De ce noua critică?*, București, Editura Univers, 1977.
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Traducere de Marcel Aderca, Postfață de Cornel Mihai Ionescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- Eagleton, Terry, *Teoria literară. O introducere*, Traducere de Delia Ungureanu, Iași, Editura Polirom, 2008.
- Frye, Northrop, *Anatomia criticii*, Traducere de Domnica Sterian și Mihai Spăriosu, Prefață de Vera Călin, București, Editura Univers, 1972.
- Freud, Sigmund, *Scrieri despre literatură și artă*, Traducere și note de Vasile Dem. Zamfirescu, Prefață de Romul Munteanu, București, Editura Univers, 1980.
- Freud, Sigmund, *Opere I, Eseuri de psihanaliză aplicată*, Traducere din limba germană și note introductive de Vasile Dem. Zamfirescu, Iași, Editura Trei, 1999.
- Hartman, Nicolai, *Estetica*, București, Editura Univers, 1974.
- Hocke, Gustav René, *Lumea ca labirint. Manieră și manie în arta europeană. De la 1520 până la 1650 și în prezent*, Traducere de Victor H. Adrian, Prefață de Nicolae Balotă, Postfață de Andrei Pleșu, București, Editura Meridiane, 1973.
- Hocke, Gustav René, *Manierismul în literatură. Alchimie a limbii și artă combinatorie esoterică. Contribuții la literatura comparată europeană*, Traducere de Herta Spuhn, Prefață de Nicolae Balotă, București, Editura Univers, 1977.
- Istrate, Ion, *Barocul literar românesc*, București, Editura Minerva, 1982.
- Kovács, Albert, *Frumosul pur. Poetici clasice și moderne*, București, Editura Seara, 2000.
- Marino, Adrian, *Introducere în critica literară*, București, Editura Tineretului, 1968.
- Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, Traducere din limba franceză de Ioana Bot, Aparat critic, bibliografie și note pentru ediția românească de Ioana Bot și Raluca Lupu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001.
- Mihăiescu, Călin-Andrei, *Renaștere, manierism, baroc*, Traducere de Corina Tiron, Mihnea Gafița și Călin-Andrei Mihăiescu, București, Curtea Veche Publishing, 2002.
- Munteanu, Romul, *Metamorfozele criticii europene*, Editura Univers, București, 1988.
- Munteanu, Romul, *Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVII-lea*, Ediția a doua, București, Editura Alfa, 1998.
- Palante, Georges, *Filozofia bovarismului*, Mercure de France, Paris, 1902, Traducere de Ani Bobocea, Iași, Editura Institutul European, 1993.
- Papu, Edgar, *Barocul ca tip de existență*, Vol. II, București, Editura Minerva, 1977.
- Petroșel, Daniela, *Ficțiunea metodelor critice*, Iași, Editura Pim, 2015.
- Proust, Marcel, *Contre Sainte-Beuve*, Paris, Gallimard, Idées, 1965.
- Popa, Marian, *Comicologia*, București, Editura Univers, 1975.
- Shearman, John, *Manierismul*, Traducere de Romeo Nădășan, București, Editura Meridiane, 1983.
- Simion, Eugen, *Întoarcerea autorului*, eseuri despre relația creator-operă, vol. I, Editura Minerva, București, 1993.
- Stoichiță, Victor Ieronim, *Pontormo și manierismul*, București, Editura Meridiane, 1978.

Turcu, Luminița Elena, *Tenebrele goticului. Secvențe din istoria romanului gotic englez*, Iași, Editura Lumen, 2018.

Vianu, Tudor, *Manierism și asianism în Studii de literatură universală și comparată*, ediția a II-a, București, Editura Academiei, 1963.

Zafiu, Rodica, *Poezia simbolistă românească*, Antologie, introducere, dosare critice, comentarii, note și bibliografie de Rodica Zafiu, București, Editura Humanitas, 1996.

Zuccaro, Federico, *Ideea pictorilor, sculptorilor și arhitecților*, Traducere, comentarii și indice de Oana Busuioceanu, Prefață și texte introductive de Victor Ieronim Stoichiță, București, Editura Meridiane, 1982.

III. DICȚIONARE

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. I, A-D, București, Editura Artemis, 1994.

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. II, E-O, București, Editura Artemis, 1994.

Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri*, București, Editura Vox, 2007.

Ruști, Doina, *Dicționar de simboluri*, București, Editura Tritonic, 2005.

Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare* vol. I, București, Editura Eminescu, 1973.

***, *Dicționarul General al Literaturii Române*, (L/O), București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.

***, *Dicționar de psihanaliză*, scris sub direcția lui Roland Chemama, traducere, avânprefață și completări de dr. Leonard Gavrilu, București, Editura Univers Enciclopedic, 1997.

***, *Dicționar de termeni literari*, Mircea Anghelescu, George Muntean, Nicolae Balotă și alții, coordonator Al. Săndulescu, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Institutul de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu”, 1976.

IV. STUDII CRITICE

Anghelescu, Mircea, *Studiu introductiv*, în Al. Macedonski, *Versuri și proză*, Antologie, studiu introductiv și note de Mircea Anghelescu, Texte stabilite de Adrian Marino, ediția a II-a, București, Editura Albatros, 1976.

Ardeleanu, Virgil, *Proza poezilor*, București, Editura pentru Literatură, 1969.

Ariès, Philippe; Duby, Georges, *Istoria vieții private. De la Imperiul Roman la anul 1000*, vol. I, Traducere de Ion Herdan, București, Editura Meridiane, 1994.

Ariès, Philippe, *Omul în fața morții*, Traducere și note de Andrei Niculescu, București, Editura Meridiane, 1996.

Bahtin, Mihail, *François Rabelais și cultura populară în Evul Mediu și în Renaștere*, Traducere de S. Recevski, București, Editura Univers, 1974.

Balotă, Nicolae, *De la Homer la Joyce*, București, Editura Ideea Europeană, 2007.

Barthes, Roland, *Eseuri critice*, București, Editura Codex, 2006.

Barthes, Roland, *Toward a Psychosociology of Contemporary Food Consumption*, in Carole Counihan and Penny van Esterik (editors), *Food and Culture*, New York and London, Routledge, (Originally published in 1961), 2013.

Baudelaire, Charles, *Curiozități estetice*, Traducere de Rodica Lipatti, Prefață de Ludwig Grünberg, București, Editura Meridiane, 1971.

Băileșteanu, Fănuș (coordonator), *Alexandru Macedonski*, Antologie critică, București, Editura Eminescu, 1975.

Beșteliu, Marin, *Imaginația scriitorilor romantici*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1978.

Beșteliu, Marin, *Alexandru Macedonski și complexul modernității*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1984.

Biasin, Gian-Paolo, *The flavors of modernity. Food and the novel*, New Jersey, Princeton University Press, 1993.

Biberi, Ion, *Viața și moartea în evoluția universului*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971.

Boerescu, Dan Silviu, *Figuri de dandy și Don Juani de București. De la Mateiu Caragiale la Rică „Fante de Obor”: docu drame și mituri urbane*, București, Editura Integral, 2017.

Bărbăntău, Constantin, *Ale mortului. Din Gorj*, București, Editura „Presa veche românească”, 1936.

Bucur, Marin, *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea: contribuții monografice*, București, Editura Minerva, 1970.

Bușe, Ionel, *Alexandru Macedonski: ironia poetică a morții*, în „Saeculum”, vol. 48, nr. 2, 2019.

Bușe, Ionel, *Thalassa, o mito-poetică a androgenității*, în *Caiete macedonskiene*, II, Coordonator Ion Munteanu, București, Editura Eikon, 2020.

Caragiale, I. L., *Opere, III*, Ediție critică de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Liviu Călin, cu o introducere de Silviu Iosifescu, București, Editura pentru Literatură, 1962.

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.

Călinescu, G., *Impresii asupra literaturii spaniole*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1965.

Călinescu G., *Scriitori străini*, Antologie și text îngrijit de Vasile Nicolescu și Adrian Marino, Prefață de Adrian Marino, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967.

Cârlugea, Zenovie, *Alexandru Macedonski – Deschiderea «sintezei» (De la «sublimul baroc» la «grația rococo»)*, în *Caiete macedonskiene*, II, Coordonator Ion Munteanu, București, Editura Eikon, 2020.

Cioculescu, Șerban, *Parisul în Rondelurile lui Al. Macedonski*, în *Itinerar critic*, București, Editura Eminescu, 1976.

Cioculescu, Șerban, *Către un nou destin al operei lui Macedonski*, în *Poeți români*, București, Editura Eminescu, 1982.

Cofan, Alunița, *Conceptul de grotesc. Fundamentare estetică și teoretică*, în „Studia Romanica”, vol. 36, București, Academia de Studii Economice, 2009.

Constantinescu, Pompiliu, *Poeți români moderni*, Antologie, postfață și bibliografie de Ion Lotreanu, București, Editura Minerva, 1974.

Cristea, Dan, *Manieră și manierism*, în „Luceafărul”, anul XVI, nr. 25 (582), sâmbătă, 23 iunie 1973.

Chendi, Ilarie, *Foiletoane*, București, Editura Minerva, 1904.

Chioaru, Dumitru, *Poetica temporalității. Eseu asupra poeziei românești*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000.

Cioculescu Șerban, *Itinerar critic*, București, Editura Eminescu, 1976.

- Cioculescu, Șerban, *Poeți români*, București, Editura Eminescu, 1982.
- Cioran, Emil, *Tratat de descompunere*, Traducere din franceză de Irina Mavrodin, București, Editura Humanitas, 1966.
- Ciopraga, Constantin, *Literatura română între 1900 și 1918*, Iași, Editura Junimea, 1970.
- Constantinescu, Pompiliu, *Poeți români moderni*, Antologie, postfață și bibliografie de Ion Lotreanu, București, Editura Minerva, 1974.
- Cornea, Laura, *Irezistibila tentație. Imaginar insular în literatura română: Eminescu, Eliade, Macedonski, Baconsky*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2015.
- Culianu, Ion Petru, *Eros și magie în Renaștere 1484*, Ediția a III-a, Traducere din limba franceză de Dan Petrescu, din limba latină de Ana Cojan și Ion Acsan, Prefață de Mircea Eliade, Postfață de Sorin Antohi, Iași, Editura Polirom, 2003.
- Curtius, Ernst Robert, *Literatura europeană și Evul Mediu latin*, Traducere de Adolf Armbruster, Introducere de Alexandru Duțu, București, Editura Univers, 1970.
- Davidescu, Nicolae, *Aspecte și direcții literare*, volumul II, București, Editura „Cultura Națională”, 1924.
- Dimitriu, Daniel, *Spre orașul de aur al poeziei*, Postfață, în Al. Macedonski, *Excelsior. Poema rondelurilor*, București, Editura Minerva, 1983.
- Dimitriu, Daniel, *Grădinile suspendate. Poezia lui Alexandru Macedonski*, Iași, Editura Junimea, 1988.
- Dobrescu, Caius, *Imaginarul spațiului privat. Imaginarul spațiului public*, București, Editura Aula, 2004.
- Doinaș, Ștefan Augustin, *Poezie și modă poetică*, București, Editura Eminescu, 1972.
- Dumitrescu Bușulenga, Zoe, *Mit arhaic – mit cultural – poezia românească în a doua jumătate a secolului XIX*, în *Istoria literaturii române*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979.
- Dumitriu, Dana, *Postfață*, în Al. Macedonski. *Poezii*, București, Editura Minerva, 1979.
- Ene, Mihai, *Vălurile Salomeei. Literatura română și decadentismul european*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2011.
- Firan, Florea, *De la Macedonski la Arghezi*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1975.
- Firan, Florea, M. Popa, Constantin, *Macedonski. Bacovia. Simbolismul românesc*, Antologie comentată, Craiova, Editura Macedonski, 1993.
- Giurgiu, Felicia, *Motive și structuri poetice*, Timișoara, Editura Facla, 1980.
- Grancea, Mihaela, *Mortem terribilem. Moartea gotică*, în „Transilvania”, nr. 7, Sibiu, 2020.
- Ibrăileanu, Garabet, *Scriitori români și străini*, Ediție îngrijită de Ion Crețu, Prefață de Al. Piru, București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Labracherie, Pierre, *Parisul literar în veacul al XIX-lea*, Traducere de Ileana Verzea, București, Editura Univers, 1974.
- Lovinescu, Eugen, *Critice I*, București, Editura Minerva, 1932.
- Lovinescu, Eugen, *Critice, III*, București, Editura Minerva, 1932.
- Lovinescu, Eugen, *Scrieri I. Critice*, Ediție și studiu introductiv de Eugen Simion, București, E.P.L., 1969.
- Macedonski, Alexandru, *Curs de analiză critică*, în „Literatorul”, II, 5 mai 1881.
- Macedonski, Alexandru, *Despre poemă*, în „Literatorul”, nr. 1, 15 ianuarie 1881.
- Macedonski, Alexandru, *Viața de apoi*, în „Literatorul”, III, 7 iulie, 1882.
- Macedonski, Alexandru, *Scrisoare către Calloianu*, în „Literatorul”, V, 4, 1884.
- Macedonski, Alexandru, *Mecka și Mecka*, în „Literatorul” 11, nr.1, iunie 1890.

Macedonski, Alexandru, *Ultime voințe*, text publicat de Simona Cioculescu, în „România literară”, 1-6 decembrie, anul XXXVII, nr. 47, 2004.

Maiorescu, Titu, *Poeți și critici*, în *Critice, 1866-1907*, vol. III, București, Editura Minerva, 1908.

Maiorescu, Titu, *Însemnări zilnice*, II, (1881-1886), Publicate de I. Rădulescu-Pogoneanu, București, Editura Librăriei Socec & Co, 1939.

Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, București, Editura pentru Literatură, 1968.

Manolescu, Nicolae, *Alexandru Macedonski*, în *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.

Marinescu, Constantin, *Coșbuc. Macedonski. Argezi. Blaga*, București, Editura I.P. „Filaret”, 1979.

Marino, Adrian, *Viața lui Alexandru Macedonski*, București, Editura pentru Literatură, 1966.

Marino, Adrian, *Opera lui Alexandru Macedonski*, București, Editura pentru Literatură, 1967.

Melchior-Bonnet, Sabine, *Istoria oglinzii*, Traducere de Luminița Brăileanu, București, Editura Univers, 2000.

Micu, Dumitru, *Început de secol, 1900-1916. Curente și scriitori*, Editura Minerva, 1970.

Micu, Dumitru, *Modernismul românesc*, vol. I, *De la Macedonski la Bacovia*, Editura Minerva, București, 1984.

Micu, Dumitru, *Scurtă istorie a literaturii române. De la începuturi până la primul război mondial, I*, Editura Iriana, București, 1994.

Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postumanism*, București, Editura Saeculum I.O, 2000.

Mincu, Marin, *Alexandru Macedonski, Prefață*, în Al. Macedonski, *Excelsior*, Ediție îngrijită de Adrian Marino, București, Editura pentru Literatură, 1968.

Mitrache, Gheorghe, *Al. Macedonski*, București, Editura Recif, 1996.

Munteanu, Ion (coordonator), *Caiete macedonskiene*, vol. II, București, Editura Eikon, 2020.

Mureșanu-Ionescu, Marina, *Mit și mitologie personală în psihocritică*, în *Direcții în critica și poetica franceză contemporană*, coordonator Panaitescu Valentin, Editura Junimea, Iași, 1983.

Negoïtescu, Ion, *Scriitori moderni*, București, Editura pentru Literatură, 1966.

Negoïtescu, Ion, *Istoria literaturii române*, București, Editura Minerva, 1991.

Nicolescu, G.C., *Al. Macedonski: de la poezia socială la drama izolării creatorului*, în „Limbă și Literatură”, VII, , București 1964.

Oișteanu, Andrei, *Narcotice în cultura română. Istorie, religie și literatură*, Ediția a III-a, București, Editura Polirom, 2014.

Pavel, Toma, *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, volumul II, București, Editura pentru Literatură, 1969.

Petraș, Irina, „Știința morții”. *Înfățișări ale morții în literatura română*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995.

Petraș, Irina, *Despre feminitate, moarte și alte eternități*, București, Editura Ideea Europeană, 2006.

Perpessicius, *Opere 8. Mențiuni critice*, București, Editura Minerva, 1978.

Petrescu, Cezar, *Evocări și aspecte literare*, Ediție îngrijită și prefață de Mircea Popa, Timișoara, Editura Facla, 1974.

Pillat, Ion, *Tradiție și literatură*, Editura Casa Școalelor, București, 1943.

Piru, Al., *Varia. Precizuni și controverse*, Editura Eminescu, București, 1972.

- Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, Editura Univers, 1981.
- Pop, Sânziana, *Propuneri pentru paradis. De vorbă cu V.G.Paleolog*, în „Luceafărul”, anul XVI, nr. 24 (581), sâmbătă, 16 iunie 1973.
- Rank, Otto, *Dublul. Don Juan*, Traducere de Maria Vicol, Prefață de Petru Ursache, Iași, Editura Institutul European, 1997.
- Robert, Marthe, *Romanul începuturilor și începuturile romanului*, Traducere de Paula Voicu-Dohotaru, Prefață de Angela Ion, București, Editura Univers, 1983.
- Ralea, Mihai, *Scrieri din trecut*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă (ESPLA), 1957.
- Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, vol. I, București, Editura Minerva, 1971.
- Sainte-Beuve, *Pagini de critică*, Fundația pentru Literatură și Artă, București, 1940.
- Scarlat, Mircea, *Istoria poeziei românești. Momente și sinteze*, vol. II, București, Editura Minerva, 1984.
- Stănescu, C., *Poeți și critici*, București, Editura Eminescu, 1972.
- Streinu, Vladimir, *Versificația modernă*, E.P.L., București, 1966.
- Streinu, Vladimir, *Alexandru Al. Macedonski*, în Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.
- Șestov, Lev, *Revelațiile morții*, Traducere de Smaranda Cosmin, Prefață de Radu Enescu, Iași, Editura Institutul European, 1993.
- Tomoiagă, Anca, *Psalmii în literatura română (modernă și postmodernă)*, București, Editura Contemporanul, 2015.
- Tomuș, Mircea, *Cincisprezece poeți*, București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Toplean, Adela, *Pragul și neantul: încercări de circumscriere a morții*, Iași, Editura Polirom, 2006.
- Trivale, Ion, *Cronici literare*, București, Editura Minerva, 1971.
- Ulici, Laurențiu, *Recurs*, București, Editura Cartea Românească, 1978.
- Ulici, Laurențiu, *Literatura română contemporană, I, Promoția 70*, București, Editura Eminescu, 1995.
- Vianu, Tudor, *Alexandru Macedonski ca poet*, în „Flacăra”, 1916.
- Vianu, Tudor, *Opere*, volumul I, București, Editura Minerva, 1971.
- Vianu, Tudor, *Opere. Scriitori români*, volumul II, Antologie și note de Matei Călinescu și Gelu Ionescu, Postfață de Matei Călinescu, București, Editura Minerva, 1972.
- Vianu, Tudor, *Alexandru Macedonski*, în *Istoria literaturii române*, volumul III, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973.
- Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, București, Editura Eminescu, 1973.
- Vianu, Tudor, *Alecsandri, Eminescu, Macedonski*, Antologie, postfață și bibliografie de Constantin Ciopraga, București, Editura Minerva, 1974.
- Vianu, Tudor, *Scriitori români din secolul XX*, Antologie, postfață și bibliografie de Mihai Dascăl, București, Editura Minerva, 1979.
- Vianu, Tudor, *Masca timpului. Schițe de critică literară*, Ediție îngrijită de Vlad Alexandrescu, București, Editura Albatros, 1997.
- Zaciu, Mircea, *Colaje*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1972.
- Zamfir Mihai, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, București, Editura Minerva, 1971.
- Zamfir, Mihai, *Introducere în opera lui Al. Macedonski*, București, Editura Minerva, 1972.

Zamfir, Mihai, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, volumul I, Iași, Editura Polirom; București, Editura Cartea Românească, 2012.

V. SITOGRAFIE

Ariès, Philippe; Duby, Georges, *Istoria vieții private. De la Primul Război Mondial până în zilele noastre*, Volumul IX Traducere de Constanța Tănăsescu, București, Editura Meridiane, 1997, disponibil la adresa electronică <https://vdocuments.mx/55967384-istoria-vietii-private-vol-09.html>, link accesat la 4.05.2022.

Bălu, Andi, *George Byron. Lord Byron*, Editat de Lidia Vianu, București, Editura MTTLC. Contemporary Editure Press, 2013, disponibil la adresă electronică [file:///D:/Andi Balu George Gordon Lord Byron.pdf](file:///D:/Andi%20Balu%20George%20Gordon%20Lord%20Byron.pdf), link accesat la 15.05.2021.

Botting, Fred, *Gothic*, London and New York, Edition published in the Taylor & Francis e-Library, 2005, articol disponibil la adresa electronică https://www.academia.edu/5307551/144174613_Fred_Botting_Gothic_the_New_Critical_Idiom_Books_org, link accesat la 18.03.2022.

Ciocan, Cristian, *Moartea celuiilalt. Explorare fenomenologică*, în „Studia Phenomenologica”, I, 2001, disponibil la adresa electronică https://www.academia.edu/295653/Moartea_celuiilalt_Explorare_fenomenologic%C4%83, link accesat la 18.05.2022.

Crainic, Nichifor, *Trup de fum*, disponibil la adresa electronică: <https://www.versuri.ro/versuri/nichifor-crainic-trup-de-fum-vy87.html>, link accesat la 11.01.2021.

Duby, Georges, *Istoria vieții private. De la Primul Război Mondial până în zilele noastre*, Editions du Seuil. Paris, Editurii Meridiane, 1987, disponibil la adresa electronică file:///D:/Via%C8%9Ba%20privat%C4%83/Istoria_vietii_private_Georges_Duby.pdf, link accesat la 11.05.2022.

Foucault, Michel, *Istoria nebuniei în epoca clasică*, Traducere din franceză de Mircea Vasilescu, ediția a II-a, București, Editura Humanitas, 2005, disponibil la adresa electronică https://monoskop.org/images/0/02/Foucault_Michel_Istoria_nebuniei_in_epoca_clasica_2005.pdf, link accesat la 21.10.2021.

Hauser, Arnold, *The Social History of Art, I, Prehistorical times. Ancien Orient Urban cultures. Greece and Rome. The Middle Ages*, New York, Ed. Vintage Books, 1960, disponibil la adresa electronică <https://archive.org/search.php?query=arnold%20hauser>, link accesat la 14.03.2021.

Hauser, Arnold, *The Social History of Art. Renaissance. Mannerism. Baroque*, vol. II, New York, Editura Vintage Books, 1960, disponibil la adresa electronică <https://archive.org/search.php?query=arnold%20hauser>, link accesat la 15.04.2021.

Michailov, Mihaela, *Studii și cercetări de Istoria Artei., Teatru, Muzică, Cinematografie*, serie nouă, T. 1 (45), București, 2007, disponibil la adresa electronică http://www.istoriaartei.ro/resources/files/art6_MIHAELA_MICHAILOV.pdf, link accesat la 20.10.2021.

Potîng, Tatiana, *Mîncarea între vital și cultural*, în *Limbă, Literatură, Folclor*, nr. 2, 2021, p. 79, disponibil la adresa electronică https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/79-87_10.pdf, link accesat la 10.06.2022.

Spiridon, Vasile, *Logica macedonskiană*, în „România literară”, nr. 7, 2021, disponibil la adresa electronică <https://romanaliterara.com/2021/02/logica-macedonskiana/>, link accesat la 4.09.2021.

Smith Andrew, *Gothic Literature*, Second edition published by Edinburg University Press in 2013, disponibil la adresa electronică https://kupdf.net/download/andrew-smith-gothic-literature-edinburgh-critic-bookfileorg_58ff7b02dc0d60657e959e97_pdf, link accesat la 12.11.2020.

Sypher, Wylie *Four stages of Renaissance style. Transformations in Art and Literature 1400-1700*, Anchor Books Original, Doubleday & Company, INC, Garden City, New York, 1955, disponibil la adresa electronică <https://archive.org/search.php?query=wylie%20Sypher%20four%20stages>, link accesat la 11.04.2021.